

Lokaljournalistikken i en grenseløs tid

Castells' nettverkssamfunn og konsekvenser for stedbundne medier

Local journalism in the network society

Castells' network society and the consequences for place-bound media

Karianne Sørgård Olsen

Førsteamanuensis, Fakultet for samfunnsvitenskap, Nord Universitet

karianne.s.olsen@nord.no

Sammendrag

Artikkelen er en teoretisk drøfting som knytter utfordringer i den samtidige lokaljournalistikken opp mot Manuel Castells' teorier om nettverkssamfunnet. Castells' tanker om at kronologisk tid og geografisk sted har mistet mye av sin relevans er omdreiningspunktet for diskusjonen. I teksten drøftes det hvordan økt globalisering, endret lokalforståelse og endrede publikumspraksiser skaper utfordringer for en svært stedbundet grein av journalistikken. Det pekes på at lokaljournalistikkens funksjon som minneforvalter, intersubjektiv identitetsskaper og lokal fellesskapsforvalter er under press. Dette skaper et behov for økt fokus på lokaldigital forankring innad i profesjonen – hvordan lokale medier både kan være en del av et større nettverk, men samtidig noe idiosynkratisk lokalt.

Nøkkelord

lokaljournalistikk, lokalsamfunn, nettverkssamfunnet, Castells, fellesskap

Abstract

The paper is a theoretical discussion combining contemporary works on local journalism with Manuel Castells' thoughts about the network society. The focal point of the discussion is Castells' assertion that time and place have ceased to be relevant categories. The text thematizes how increased globalization, a changed understanding of what is local, and changed public practices all create challenges for a very place-bound sector of journalism. The text shows that the role of local journalism as 'memory manager' and as creator of an intersubjective community identity is under pressure. This calls for increased attention on so-called local-digital anchoring within the profession – how local media can be both part of larger networks, but at the same time idiosyncratically local.

Keywords

local journalism, the network society, Castells, local community, memories

Innledning

Mennesket er sosialt, det søker fellesskap og å dele historier. For veldig lenge siden skjedde dette rundt bålet, når mørket falt på. Menneskene så hverandres ansikt, opplyst av gulvarmt lys, og i ryggen hadde de mørket og verden utenfor. Det er anslagsvis en million år siden ilden ble tatt i bruk. Utvekslingen av minner rundt bålet skapte felles identitet og tilhørighet. Historien er lang: I avgrenset fellesskap delte mennesket tid, sted og historier. Rammen var lokal.

I dag er mennesket fremdeles sosialt, det søker fremdeles fellesskap og å dele historier. I dag skjer dette gjerne via skjermen, når mørket faller på. Vi sitter samlet, i sofaen, opplyst

av blålig lys, med hele verden framfor oss. Det er anslagsvis fjorten år siden både salget av smarttelefoner og utbredelsen av Facebook tok av. Utvekslingen av minner via skjermen skaper en verdensvid mulighet til å forme identiteter og tilhøre virtuelle fellesskap. Historien er kort: I en grenseløs verden deler vi opplevelser på tvers av tid og sted. Rammen velger vi selv.

Forfatter Gunnhild Øyehaug kaller mennesket med mobiltelefonen *den moderne episke ursorituasjonen* (Øyehaug, 2018, s. 60). I dag kommuniserer vi like gjerne via skjerner som ansikt-til-ansikt. Kommunikasjon i det (sen)moderne har i årtier opptatt den spanske sosiologen Manuel Castells, han er særlig kjent for teorier om hvordan urbanisering og ny teknologi påvirker menneskelig interaksjon. Castells har jobbet som professor ved en rekke universitet i Europa og USA, og jobber i dag som minister for høyere utdanning i Spania.¹ Han har gjennom ulike teoretiske bidrag hatt enorm innflytelse på medie- og kommunikasjonsforskningen (Howard, 2011). Castells kaller dagens høyteknologiske informasjonssamfunn, hvor kommunikasjon ikke lenger er bundet av delt tid og sted, for *nettverkssamfunnet*. Nettverkssamfunnet består av ulike og mer eller mindre sammenkoblede nettverk, som informasjonen flyter gjennom. Dette har konsekvenser for vår opplevelse og tilstedeværelse i tid og rom (Castells 2010, 2004, 1996) – for hvilke historier som fortelles, for hvordan de fortelles, og for hvem som har størst sjanse til å bli hørt. Med det har nettverkssamfunnet også konsekvenser for lokaljournalistikken – som primært defineres gjennom geografisk avgrensning. Denne artikkelen er en teoretisk drøfting som tematiserer lokaljournalistikkens utfordringer i nettverkssamfunnet, med utgangspunkt i et utvalg av Castells' teorier og aktuell medieforskning. Artikkelen er også et forsøk på å aktualisere Castells' teorier i norsk medieforskningssammenheng. Problemstillingen er: «Hvordan kan Castells' teori om nettverkssamfunnet bidra til ny kunnskap om lokaljournalistikkens utfordringer?»

Det kan synes paradoksalt å bruke en makrososiologisk nettverksteori til å drøfte små, geografisk forankrede mediehus i Norge, men Castells' teorier synliggjør, som vi skal se, hvordan norsk lokaljournalistikk har utfordringer knyttet til å være en periferi i periferien, når ny informasjonsteknologi muliggjør forbindelser som før var umulige. I den kommende teksten redegjøres det først videre om Castells' nettverksteori, med vekt på endringer knyttet til vår opplevelse av tid og sted. Deretter følger en bolk om norsk lokaljournalistikk, før jeg drøfter hvordan **globalisering**, **lokalforståelse** og **publikumsatferd** skaper utfordringer for lokaljournalistikken i nettverkssamfunnet.

Nettverkssamfunnet: Flytømmet og tidløs tid

I tradisjonelle samfunn var tids- og stedsbegreper kontekstavhengige; samhandling fordret både deling av tid og sted. Opplevelsen av tid var knyttet til utførelsen av ulike konkrete aktiviteter. Men verden har endret seg radikalt de siste hundreårene, og ifølge Castells (2010, 2007, 2004) har de siste tiårene vært helt spesielle. Revolusjonen i informasjonsteknologi, en mer global kapital og oppblomstringen av folkebevegelser har til sammen skapt nettverkssamfunnet (Castells i Eriksen, 1998), som i stor grad er preget av kommunikasjon på tvers av tid og sted. Nettverkssamfunnets ulike nettverk består av det Castells kaller *noder*. Noder er de enkelte bestanddelene som former nettverk, og det er gjennom disse delene informasjonen flyter. Det er ikke bare informasjonen i seg selv som betyr noe, men hvordan den beveger seg nodene imellom (Castells, 2013, 2010, 1997a, 1997b, 1996). En

1. <http://www.manuelcastells.info/en/curriculum-vitae>

node kan være alt fra en journalist til en skoleelev til en bedriftsprofil på Facebook. I nettverket kan man være mer eller mindre tilkoblet informasjonsflyten; man kan ha sentrale og perifere posisjoner. Hvor tilkoblet man er andre avgjør ens relevans. Du har bedre kommunikasjonsmuligheter, og med det større sjanse til å bli sett og hørt, om du befinner deg sentralt i et nettverk (Castells, 2000). Nå har det jo alltid eksistert sosiale nettverk – som menneskene rundt bålet. Men den infrastrukturen vi i dag har for nettverksbasert kommunikasjon, mobilteknologien som gir oss umiddelbar tilgang og alt av programvare vi har for å administrere de sosiale relasjonene våre, er relativt nye fenomener (Howard, 2011, s. 78). Og ifølge Castells (2010) gjør dette noe radikalt med forståelsen av tid og sted: De oppløses som relevante kategorier for mye av vår kommunikasjon.

Nettverkssamfunnet preges av *tidløs tid* og *flytrom* (*timeless time*) (Castells, 2010, s. 10812–10900), (*space of flows*) (Castells, 2013, s. 295). La oss først se på flytrom: Moderne informasjonsteknologi gjør hele verden tilgjengelig for deg – og i teorien deg tilgjengelig for hele verden, om du ønsker og har ressursene. Flytrommet står i kontrast til det Castells (2013, s. 296) kaller *stedets rom* (*space of place*), altså erfaringen av fysiske rom. I dag befinner svært mye av vår sosiale samhandling seg i flytrommet. Mennesker, ressurser og relasjoner beveger seg gjennom det, f.eks. via sosiale medier, mail, Skype og import/eksport. Så *flyt* i flytrommet viser til flyten av kommunikasjon, varer og informasjon (Castells, 2010). Flytrommet er det som avgjør samfunnets makt, politikk og velstand, og det er ikke avhengig av samtidighet eller fysiske distanser. Faktisk erklærer Castells (1989) distansen som død.

Tida hvor det var fornuftig å skille mellom en virtuell og virkelig verden er ifølge Castells (2001) over. Digitale medier, mobiltelefoner og sosiale nettverkssider gjør at vår stedbundne hverdagsvirkelighet er tett sammenvevd med mennesker, produkter og medieinnhold som ikke har noe med stedet vi lever på å gjøre. Ny medieteknologi har utryddet tiden slik vi kjenner den – de gamle standardene er for trege og for smale (Castells, 2010, 2001). Og ingen distanser er for lange til å kjapt forseres av informasjonen i nettverkssamfunnet. Howard (2011) illustrerer tidløs tid og distansenes død med mobiltelefonen. Han skriver:

It is reasonable to assume that the mobile phone in your hand is itself a manifestation of network relations: petrochemicals from Western Australia, supplying plastics factories in China, and chip manufacturers in Taiwan; assembly in Korea and packaging in Mexico; distribution networks that bring the finished product to you on the basis of some recommendation from someone in your social network. (Howard, 2011, s. 78–79)

Mobilen din er skapt av det Castells kaller «nettverkssamfunnet». Å ikke dele tid og sted er ingen hindring så lenge kommunikasjonen flyter. Slik er også journalister noder i nettverk: Det spiller ofte ikke en rolle hvor du befinner deg eller at kommunikasjonen foregår i sanntid – det viktigste er hvem du er tilkoblet, og dermed har tilgang til, gjennom dine nettverk (ibid.).

Castells' teorier anvendes gjerne i medieforskning på eksempelvis sosiale medier og sosial mobilisering (se eks. Brym et al., 2018; Reed & Keech, 2018; Costanza-Chock, 2014). Det samme gjelder forskning på mediemakt, da særlig i et globalt eller massemedialt perspektiv (se eks. Verona et al., 2018; Matthew, Kirton & Millward, 2017; Owen, 2016). I forskning rettet inn mot hverdagslig journalistikk er Castells' teorier mer fraværende som bærende rammeverk. Men han dukker gjerne opp som kontekstualiserende referanse, særlig når spatiale aspekter drøftes (se eks. Baines, 2012; Peters, 2016; Usher, 2015; Hess, 2013). Fraværet kan ha sammenheng med at han kritiseres for å overse institusjonelle og hverdagslige tradisjoner til fordel for teknologisk determinisme (se eks. Brym et al., 2018; Garnham, 2004; Webster, 2004; Eriksen, 1998). Kritikken er plausibel, samtidig har nettverksteorien

en styrke gjennom å gå til kjernen i det som oppleves som de mest gjennomgripende endringene i (medie)samfunnet: At teknologien har endret hva, hvordan, hvorfor vi kommuniserer – og hvor og hvem vi kan nå. Det skal tillegges at teoriene fortolkes på høyst ulike måter (se eks. Hess & Waller, 2017, s. 40–41). Styrken til Castells' teorier er at de tvinger oss til å løfte blikket, og i større grad se forskningsobjektet vårt som en del av de senmoderne sammenhengene det er vevd inn i. Castells' nettverksteorier innbyr også til refleksjoner rundt akser som makt/avmakt, sentral/desentral og nærvær/fravær i journalistikken. Disse begrepsparene er særs relevante når vi snakker om lokaljournalistikken, som tydelig har fått merke hvordan kommunikasjonsmessige endringer knyttet til tid og sted har fått praktiske, økonomiske og meningsmessige konsekvenser.

Den norske lokaljournalistikken

Den norske lokaljournalistikken representerer i verdenssammenheng en usedvanlig sterk og desentralisert form for stedbunden journalistikk (Høst, 2005; Hallin & Mancini, 2004). Jeg gir i det følgende en kort gjennomgang av tre knagger vi kan henge lokaljournalistikken på: *Samfunnsoppdraget*, *fellesskapsfunksjonen* og *den geografiske innrammingen*.

Samfunnsoppdraget kan sies å være journalistikkens kjerneverdi. Media har en altruistisk samfunnsrolle gjennom å bidra til, praktisere og å verne om ytringsfrihet, trykkefrihet, pressefrihet og informasjonsfrihet.² Lokaljournalistikken kritiseres dog ofte for ikke å oppfylle rollen som kritisk gransker av andre maktinstanser (Mathisen, 2013). Det lokale samfunnsoppdraget kan sies å handle om noe mer enn det overordnede samfunnsoppdraget; lokaljournalistikken har et «dobbel oppdrag» (Mathisen, 2010). Gjennom de tette båndene til lokalsamfunnet (se eks. Lamark & Morlandstø, 2002), har de en tydelig fellesskapsfunksjon. Minneforsker Carolyn Kitch (2017) er blant de mange som understreker journalistikkens funksjon som fellesskapsforvalter og kollektiv minnebank. Lokaljournalistikken former vår kollektive forståelse, og med det en felles identitet. Gjennom historisk dokumentasjon og gjennom å tilby forklaringer på hvorfor ting skjer, gir den mening til minnene (ibid.). Kitch viser til Benedict Andersons (1983) «forestilte samfunn», og peker på at et samfunn fortolker samtiden basert på en delt oppfatning av fortiden. Lokaljournalistikken blir med det viktig for å forankre oss i tid, sted og historie.

Nærhet – i tid og sted – blir med det et svært sentralt lokaljournalistisk kriterium. I dag er samfunnet så komplekst og mangefasettert at å ha oversikt over alle og alt er vanskelig, selv i små lokalsamfunn. Hess (2013) viser hvordan lokaljournalistikkens bidrag til forestilte fellesskap fører til sosial kapital i lokalsamfunnet. Sosial kapital kan forstås som summen av tillitsfulle relasjoner, normer og nettverk blant en gruppe mennesker. Den er limet som holder fellesskap samlet, som får kollektive enheter til å fungere, og som støtter ideen om at vi trenger hverandre for å oppnå sosiale, økonomiske og kulturelle mål (Putnam, 2000). Forskning viser da også sammenheng mellom lesing av lokalaviser og tilknytning til lokalsamfunnet (se eks. Lie, 2018; Elvestad, 2008). Lokalavisa er på sett og vis «heimstedets trykte dagbok» (Greenly i Lippman, 1997, s. 210), og den prosaiske dekningen av dagliglivet bidrar til en følelse av samhørighet gjennom delte opplevelser (Holand, 2014). Borgernes lokale hverdagsverden er således et omdreiningspunkt for lokaljournalistikken – bålet man kan samles ved, så å si.

Men alt dette er ikke nok til å definere *lokaljournalistikken* alene. Den er nemlig uløselig knyttet til et område, et sted eller et lokalsamfunn. Størrelsen kan variere, men geografi rammer inn lokaljournalistikken, noe som også viser seg i navnene på de ulike norske

2. <https://presse.no/pfu/etiske-regler/vaer-varsom-plakaten/>

lokalmediene. Geografien er det symbolsk bærende for de enkelte redaksjonene. De redaksjonelle rammene preges av lokalsamfunnet, og både legitimiteten og forretningsmodellen bygger, for å sitere Engan (2016, s. 6), på et «antatt grunnleggende interesse- og verdifelleskap blant innbyggerne i et svært begrenset geografisk område, vanligvis én eller noen få kommuner». Samtidig gjør globalisering og ny informasjonsteknologi det mulig å koble seg til verden utenfor de geografiske avgrensningene, i hovedsak som følge av nettverkssamfunnet. Og lokalmedia påvirkes av en rekke forhold: Både transnasjonale teknologiske infrastrukturer, nasjonal økonomi, lovgivning og politikk, geografi, demografi, internasjonale og nasjonale medietrender, sosiale normer, presseetisk regelverk, for å nevne noe, er med på å forme lokaljournalistikken (Nielsen, 2015). Så lokaljournalistikken er stedbundet, men kan ikke forstås ut fra geografi eller demografi alene. Det lokale er «a slippery concept that means different things to different people depending on their place in the world» (Hess & Waller, 2017, s. 36). Det lokale er uløselig bundet til større kontekster (Engan, 2016); det er, i Castells' terminologi, små nettverk som utgjør en del av større nettverk.

Lokale mediers utfordringer i nettverkssamfunnet

Lokaljournalistikken har for lengt flyttet inn i den mobile og digitale sfæren: Morlandstø, Lamark & Holand (2019, s. 282) betegner 2017 som et vendepunkt i norsk medieøkonomi og pressehistorie. De viser til Høst (2018) som dokumenterer at det samlede avisopplaget da økte, etter 20 års nedgang. Dette fordi papirabonnenter i større grad valgte nettabonnement, og fordi nettlæsingen generelt økte (Solvoll, 2017; Høst, 2018). Men bildet er på ingen måte problemfritt: Utfordringen for lokaljournalistikken i dag handler i stor grad om å klare å ha en så sentral posisjon i nettverket at de kan overleve.

Nå har jo lokaljournalister lang erfaring med å være mellomledd, eller, i Castells' terminologi, noder som informasjonen flyter gjennom: Mellom grasrota og makta, mellom sentrum og periferi, mellom kilder og publikum, mellom levd liv og konstruerte nyheter. Men forskere uttrykker bekymring for en sentraliseringstendens i norsk lokal- og regionaljournalistikk: Dekningen til norske lokalmedier konsentreres mer rundt regionale sentrum, og utkantområdene får mindre oppmerksomhet (Sjøvaag, 2015; Omdal et al., 2013). Mathisen og Morlandstø (2018a, s. 17–18) skriver at lokalaviser i større grad blir aviser for utgiverstedet, fordi det kuttes i distriktskontorer. 22 norske kommuner er uten lokalavis med minimum 30 prosent husstandsdekning (Høst, 2016). Teknologiske endringer har videre ført til endringer i publikums (for)bruk av redaksjonelt stoff, og det som oppleves som nært er ikke nødvendigvis geografisk nært. Lokaljournalistene selv opplever en spenning mellom det lokalt vesentlige og allmennmenneskelige klikkvinnere som leses uavhengig av tid og sted (Sørgård Olsen, 2018). Lamark og Morlandstø (2019) har undersøkt hvordan lokaljournalistene selv forstår journalistisk kvalitet, og finner at det i stor grad handler om lokal kompetanse, tid til å møte kilder ansikt til ansikt, å være ute i det fysiske lokalmiljøet, samt evnen til å bygge tillit (se også Sørgård Olsen, 2018, s. 260). Men ressursene mangler, strategiene er diffuse, og konkurransen er blitt hardere (se eks. Lamark & Morlandstø, 2019; Sørgård Olsen, 2018; Omdal et al., 2013). Jeg vil i det kommende drøfte hvordan nettverkssamfunnet skaper utfordringer knyttet til globalisering, lokalforståelse og publikumsrelasjoner i lokaljournalistikken.³

3. Jeg har avgrenset meg fra å si noe om utfordringer nettverkssamfunnet innebærer for den enkelte journalist, fordi Castells' teorier ikke er så anvendbare på det området. Videre: Selv om Castells mener at media har en sentral rolle hva alt av kommunikasjon angår, tolkes han ofte dithen at media i seg selv ikke er mektige – de er bare noder informasjonen flyter gjennom (Howard, 2011; Castells, 2010). Men lokalmedieforskere som Hess og Waller (2017, s. 41) mener det er rom til å anerkjenne lokalmedier som mektige noder i sine informasjonsnettverk.

Globalisering og sentralisering som utfordring: Makt- og markedsvridning
 Lokalsamfunnet som sted merker konsekvensene av nettverkssamfunnet. Nasjonale og transnasjonale digitale medier, inkludert de sosiale, forener i større grad de funksjoner lokalmediene hadde tidligere. Tenk på hvordan finn.no har overtatt mye av rubrikkannonsermarkedet, eller hvordan sosiale medier både spiser av annonsemarkedet og åpner for at bedrifter kan bedrive gratis egenreklame. Eller tenk på hvordan mye av debatten har flyttet seg til Twitter og Facebook – og hvordan YouTube lar artister tilby sine kulturvarer uten mellomledd. Ifølge Castells (2010) ligger makten i dag mer i nettverket enn hos enkeltmennesker eller enkeltinstitusjoner. Eriksen (2009, upaginert) oppsummerer: «Makten roterer mellom ulike eliter, den er ikke-lokalisert, og er derfor uhyre vanskelig å kritisere direkte.» En ikke-lokalisert makt som unndrar seg kritikk er i seg selv en journalistisk utfordring. Men den kanskje største utfordringen for lokaljournalistikken ligger likevel i at makten, ifølge Castells (2009), er blitt mer global og sentralisert.

Castells (2006, upaginert) forstår globalisering som en prosess hvor ulik menneskelig aktivitet organiseres inn i «interaktive ytelsesnettverk» som fungerer på et overordnet verdensnivå, uavhengig av tidspunkt eller lokasjon for menneskene som inngår i dem. De globale nettverkene har både økonomiske, politiske, kulturelle og symbolske dimensjoner. Og, til tross for at nettverkene ikke direkte kan knyttes til steder, har de en geografisk dimensjon, gjennom maktkonsentrasjon: Globale storbyer har strategisk makt over resten av verden, fordi så mange mektige nøkkelbedrifters nettverk springer ut av hovedkvarterene her (Howard, 2011, s. 84; Castells, 2010). De danner ulike sentrum av ulike noder. Flere av nøkkelbedriftene fasiliteter også en stor del av verdens teknologiske og digitale infrastruktur (ibid.). Nettverkene er som aller tettest i California (ibid.), hvor for eksempel Apple og Facebook har sitt hovedkvarter og i Japan – hvor eksempelvis Hitachi, Sony og Toshiba holder til.

Ser vi til Norge, er medienettverkene tettest i Oslo. Med det kan vi også tenke oss hvordan lokale medier, særlig i distriktene, blir perifere noder i nettverkene. Og om du befinner deg i periferien av et nettverk, har du en tilleggsutfordring knyttet til ikke å bli mer perifer (Castells, 1996, 2010). Sjøvaag et al. (2019) viser at lokale medier i mindre grad enn større medier er tilkoblet andre nettaktører ved hjelp av lenking, og slik havner i utkanten av det større medienettverket (s. 520–523). Dette kan handle om at lokale medier i større grad er lokalt eid, ikke har konserntilknytning eller ikke har inngått profesjonelle samarbeidsavtaler. Sjøvaag (ibid.) spør seg på bakgrunn av dette om lokalmediene fremdeles kan betraktes som den norske mediestructurens ryggrad (jf. Mathisen, 2013). Paradoksalt nok er det nettopp den perifere posisjonen som tradisjonelt har gjort lokaljournalistikken til en betydningsfull stemme for sine lokalsamfunn i større kontekster (Mathisen, 2013). Men lokaljournalistikken kan ha vansker med å bli hørt fra sin perifere posisjon i nettverkssamfunnet. Omdal (2019) mener at selv om norsk avisdekning ligger i toppsjiktet, så er det likevel all grunn til bekymring for en tiltakende «ørkenspredning» i lokalmedia:

På den ene siden viser den seg ved at avisene trekker seg bort fra mange lesere og kilder, og på den andre siden ved at kildene trekker seg bort fra avisene. (...) De små kommunene mister også en viktig kanal inn i det regionale maktsentrumet når regionavisens lokalkontor blir borte. (...) Foreløpig har verken sosiale medier eller andre digitale kanaler overtatt denne funksjonen. (...) Når fødestuene legges ned, NAV-kontoret flyttes, lensmannskontoret stenges, fylkesadministrasjonen forlater byen til fordel for en større by i det sammenslåtte gigantfylket, ja, når selv rådhuset tømmes fordi kommunen tas opp i en større enhet, blir det vanskeligere for den lille avisen med de begrensede ressursene å gi den informasjonen innbyggerne trenger, og å være den samme vakthunden som før. Det er en ørken som sprer seg, selv om avisene fortsatt kommer ut som før, og statistikken (...) ikke registrerer noen svekkelse i den norske pressefloraen». (s. 10–12)

Omdals bemerkning om sosiale medier finner støtte i en dansk studie: Svith et al. (2017) har dokumentert at Facebook i liten grad distribuerer lokale nyheter og debatter. Holder vi oss til utlandet, har mange lokalmedier forsvunnet fra flytømmene: I Storbritannia bor over halvparten av befolkningen i områder som ikke dekkes av lokalmedier (Ramsay & Moore, 2016). I Sverige, som lokalmedielt sett har flere likhetstrekk med Norge, er nesten annenhver lokalredaksjon nedlagt mellom 2004 og 2017 (Nygren, Leckner & Tenor, 2018).

En annen utfordring for lokaljournalistikken i nettverkssamfunnet er økt konsernstyring. I Norge er begge de største konsernene avisene ligger under, Amedia og Schibsted, lokalisert i Oslo, mens det tredje største, Polaris, ligger i Trondheim. Konsernene har størst mulig økonomisk overskudd som overordnet mål, og ingen forpliktelse til å dekke bestemte kommuner (Høst, 2016, s. 5). Siden rurale kommuner gjerne har lite varehandel som genererer annonsører, blir det ifølge Sigurd Høst økonomisk rasjonelt for avisene å droppe dekingen av disse kommunene og heller konsentrere seg om sentrum. Dermed er brukerbetaling sentralt i lokalmedias forretningsmodell. Sårbarheten her viste seg under Covid-19-våren, da annonsørene sviktet, og publikum samtidig forventet gratis pandemi-nyheter. Medieforsker Ragnhild Kr. Olsen omtalte situasjonen som «en akutt lokal mediekrise» (Olsen, 2020). I nettverkssamfunnet utfordrer altså markedslogikken i sterkere grad den journalistiske profesjonslogikken.

Samtidig flyttes makt ut av lokalsamfunnene, noe som blir en lokaljournalistisk utfordring: Det er vanskeligere å være maktkritisk når makten befinner seg mer sentralt i nettverket (se eks. Mathisen & Morlandstø, 2019). Konsernene har overtatt mye av makten som tidligere var posisjonert lokalt hos redaktørene, i tillegg styrer de mye av rekruttering og tildeling av ressurser (Borgen, 2017). Redaktørene preges også av påvirkningen sosiale medier har på journalistikken, samt av uklare grenser mellom annonser og redaksjonelt materiale. Borgen spør om teknologiske endringer får den klassiske redaktørrollen til å smuldre opp og erstattes av en bedriftsrolle (2017, s. 305). Barland (2012) beskriver også en økt markedsorientering i journalistikken, og viser til at mediehusene utfordres av globale gigantaktører som Facebook og Google i kampen om både annonseinntekter og brukere.

En følge av dette er at salgsvennlig forbruker- og underholdningsstoff prioriteres sterkere av redaksjonene for å overleve økonomisk (se eks. Sørgård Olsen, 2018). Mathisen og Morlandstø (2018b, s. 212–213) peker på en maktforskyvning i lokalmediene, fra journalistene som utvikler ideer og produserer sakene, til ledelsen som gir ordre om hva som skal prioriteres ut fra et kriterium om hva som er mest salgbart.

Castells' teori tydeliggjør hvordan globalisering og maktsentralisering utgjør både en økonomisk og profesjonell utfordring for lokaljournalistikken. Å være lokalt relevant i det grenseløse nettverkssamfunnet fordrer dermed at lokaljournalistikken, i et profesjonelt perspektiv, finner bedre måter å dra nytte av nettverkene sine på. Et interessant og aktuelt eksempel i så måte er samarbeidet Landslaget for Lokalaviser og Senter for Undersøkende Journalistikk har gått sammen om: Et større prosjekt hvor lokale korona-erfaringer skal samles⁴. Lokal relevans handler også i stor grad om hvordan lokaljournalistikken kan være en sentral node i sin egen, perifere del av nettverket. Det krever en kritisk innstilling til maktstrukturer i eget fagfelt, samt en bevissthet rundt det å ikke vanne ut det produktet man skal overleve på.

Lokalforståelsen som utfordring: Det «lokales» utydighet i digitalhverdagen
Forståelsen av det *lokale* i lokaljournalistikken er konstituert av stedlige, tidsmessige og følelsesmessige forhold (Waschková Císařová, 2017). I Castells' nettverkssamfunn er deri-

4. <https://journalisten.no/corona-covid-19-korona/skal-samle-inn-korona-historier-fra-hele-landet/412164>

mot stedstilknytning, gruppetilhørighet og hverdagslig forutsigbarhet utydelige størrelser (Castells, 2010).

Franklin (2006, s. xxi) problematiserer fra et britisk perspektiv at mange nyhetsredaksjoner er lokale bare i navnet. Verken eiere, annonsører, journalister, innhold eller publikum er i samme grad som før lokale. Denne oppløsningen representerer en utfordring for både lokalsamfunn, lokalmedier og lokaldemokrati: De tappes for lokal, sosial kapital, og det taper lokaldemokratiet på. Ifølge Hess og Waller ikke bare muliggjør lokaljournalistikken lokaldemokratiet, lokaljournalistikken *er* demokratisk – gjennom å tilby et forum for ideer og debatt (2017, s. 8). Demokrati starter på et lokalt plan, fordi også politikken er geografisk avgrenset – her til lands har vi valg på både kommunalt, fylkeskommunalt og nasjonalt nivå. Så kan man selvfølgelig innvende at dette er på et *ideelt* plan. I praksis er spørsmålene om hvem som blir hørt, hvem som slipper til og hvem som får definere virkeligheten mer komplekse.

Tappingen av sosial kapital rammer også lokaljournalistikkens nærhetsfunksjon. For som Castells (1997a) viser: I det digitale flytrommet bryr ikke folk seg om *hvor* en hendelse fant sted, dersom historien er til å identifisere seg med. Engan (2016) påpeker i sin studie av lokaljournalistikk at det funksjonelle *hva* – det som er nært fordi det opptar folk – er viktigere enn det territorielle *hvor* – det som har en klar lokalrelevans. Et eksempel er hvordan politidrapet på George Floyd skapte antirasistisk engasjement langt over USAs landegrenser. Utfordringen for lokalredaksjoner kan være at generelle saker får forrang, men har uklar eller manglende lokal tilknytning. I norsk sammenheng har eksempelvis distriktjournalister i NRK uttrykt bekymring for å produsere mer «P1-light»-stoff enn relevante lokalnyheter (Sørgård Olsen, 2018). Foruten det stedlige, lokale, er lokaljournalistikken «bare» journalistikk (ibid.). Og journalistikk som tematiserer det allmenne har allerede redaksjoner i nettverkssentrumet Oslo bedre ressurser til. Ved å forlate dekningsområdet av det lokale til fordel for det funksjonelt og i øyeblikket nære, risikerer lokaljournalistikken å fjerne seg fra det lokale samfunnsoppdraget de er satt til å forvalte, og de risikerer videre å miste legitimiteten og profilen som er forankret i lokalsamfunnet (Engan, 2016; Mathisen, 2013, s. 26).

Når vi snakker om nyheter som angår lokale forhold og som er lokalt relevante, kommer vi ikke unna den tradisjonelle annonseringen av fødsler, dødsfall og giftemål. Vi fødes, gifter og dør i lokalavisa (Mathisen, 2010, s. 32). Disse folkelivsannonsene er blinde flekker i medieforskningen (Hess & Waller, 2017). Slike hilsninger og annonser viser hvordan lokalavisen har vært et naturlig og legitimt informasjonssentrum når hverdagsmennesker ønsker å fortelle om verden om sine liv. Sosiale medier har så langt ikke vist seg i stand til å virke samlende rundt slike hverdagsbegivenheter på samme måte (ibid.). Likevel er Facebook, i norsk sammenheng, den desidert mest brukte kilden til informasjon om det som skjer i lokalsamfunnet, målt i daglig bruk (Olsen, Solvoll & Gran, 2018). De tradisjonelle folkelivsannonsenes kollektive funksjon – at vi offentliggjør våre gleder og sorger på en institusjonalisert og ritualisert måte som deler av et fellesskap som også deles i tid og sted – synes foreløpig å avhenge av lokalmedias eksistens (Hess & Waller, 2017); det blir for perifert og for lokalt situert til å flyte godt i nettverkssamfunnet.

For lokaljournalistikken konstituerer vårt felles minne. I dag kan vi også snakke om et «tilkoblet minne» (Kitch, 2017; Hoskins, 2011, s. 23–24). Sosiale medier er nøkkelen her – fordi de fører til et nytt og sirkulært minnelandskap – som journalistikken er koblet til og påvirket av. Tilkoblede minner kan være fragmenterte, uforutsigbare og de kan reise de utroligste veier (Kitch, 2017). Et eksempel: I 2014 fikk NRK Østfold en lokalsak om et ubetydelig brudd på veitrafikklovens forskrifter til å gå viralt. Utgangspunktet var riktignok

kuriøst: På et fotgjengerovergangsskilt satt opp utenfor kommunehuset, var den konvensjonelle mannen med hatt byttet ut med en mann som sprader som Michael Palin i den klassiske Monty Python-sketsjen *Ministry of Silly Walks* (Sørgård Olsen, 2018, s. 245–246).⁵ Lokalpolitikere og -befolkning ble intervjuet om saken, i tillegg fikk NRK-lokalkontoret disse til å gjøre sine egne versjoner av *Silly Walks* over gangfeltet. NRK Østfold tok deretter et grep som løftet saken ut av sin lokale kontekst og sendte den ut på en seiersgang verden rundt: De la på engelske undertitler og delte innslaget på YouTube og andre sosiale medier.⁶ Dette har gitt trafikkskiltsaken nesten 1.2 millioner sidevisninger bare på YouTube, noe som er betydelige tall for en lokalredaksjon. På Twitter ble den retvitret av Michael Palin selv (Sørgård Olsen, 2018, s. 245–246). Så, hva som er en lokal og hva som er en allmenn hendelse, utfordres i nettverkssamfunnet. Eksemplet illustrerer også i hvilken grad av lokal appell og grad av lokal vesentlighet ikke nødvendigvis er det samme.

På grunn av fenomener som YouTube og Facebook er maktforholdene og mediestrømmene mindre oversiktlige enn for ett eller to tiår siden. Ifølge Castells *ser* man ikke på internett på samme måte som man ser på tv. I nettverkssamfunnet *lever* man med internett (2001). Morlandstø et al. (2019, s. 298) spør, med henvisning til Sjøvaag et al. (2019), om lokalmedia fremdeles kvalifiseres for å kalles ryggraden til den norske medie verden. Forskergruppen svarer ja på spørsmålet, og argumenterer med at flere lokalmedier er blitt digitale, at nettverksposisjon handler om mer enn lenking og eierskap, samt at regionale og nasjonale mediehus viderefremidler lokalproduserte nyheter. Likevel peker de på utfordringer: Det finnes små lokalaviser som ennå ikke er etablerte digitalt, og mange lokalmedier prioriterer å lage stoff for «tradisjonelle» lesere – framfor å jobbe opp mot yngre og mer flyktige lesergrupper. Lokalmedieforskerne spør seg derfor «om lokalmediene bør fange begge publikumsgruppene, eller om de må velge?» (s. 298–299).

Castells' teori kaster dermed lys over hvordan vi i våre lokalt situerte liv, stadig oftere går ut over de lokalmediale rammene som tradisjonelt har vært viktige for å orientere seg i (om)verden. De enkelte lokalredaksjonene har dermed en utfordring knyttet til å jobbe med sin egen identitet som mediehus; kanskje særlig gjennom å se på hva det er med «det doble oppdraget» (jf. Mathisen, 2010) som gjør dem uunnværlige lokalt. Dette er en utfordring som krever refleksjon rundt lokaljournalistiske praksiser og publikumspraksiser, på kort og på lang sikt.

Publikumsatferd som utfordring: Individualisering og fragmentering

Castells (2007) argumenterer med at digitale medier i nettverkssamfunnet besitter makten til å direkte gi folk ideer og symboler å uttrykke identitet med, og direkte skape identitetsfelleskaper. Digitale medier bygger opp under *selvkommunikasjon* – en prosess hvor individer genererer eget innhold, bestemmer hvem som skal ha adgang til innholdet, og direkte sprer innholdet til mottakere de selv velger ut (ibid.). Vi kan være våre egne mediehus gjennom digitale plattformer og interaktivitet, og har dermed mindre bruk for lokalredaksjoner for å bli hørt og sett i og av vårt lokalsamfunn. Når publikum selv blir nyhetsprodusenter, vil dette utfordre autoriteten, autentisiteten og den moralske kraften til media (Kitch, 2017, s. 181) på godt og vondt. Med det er også lokaljournalistikkens posisjon som identitetsmarkør for lokalsamfunnets medlemmer utfordret.

I nettverkssamfunnet former og kontrollerer vi altså vår sosiale identitet mer direkte, og denne identiteten er mer basert på spesifikke sosiale nettverk enn på generelle kulturelle

5. «Ministry of Silly Walks»: <https://www.youtube.com/watch?v=iV2ViNJFZC8>

6. «Traffic sign makes people do the Monthly Python Silly Walks»: <https://www.youtube.com/watch?v=By95M-lAGTjE>

kategorier som steds- eller nasjonstilknytning. Vi komponerer egne kulturelle identiteter ved å shoppe og dele fra et globalt utvalg av nettverk. Men det er ikke dermed gitt at det åpne nettverket åpner verden mer for oss. Tenk på hvordan Netflix styrer oss gjennom seriejungelen via anbefalinger basert på hva vi allerede har sett. Eller hvordan digitale (lokal)aviser tilbyr oss nyhetsoppdateringer basert på personlige preferanser. Vi har anledning til å velge fritt, men får gjerne mer av det vi allerede identifiserer oss med. Da kan vi for det første tenke oss at det er individuell smak/interesse mer enn stedstilhørighet som eventuelt knytter mennesker til lokalmedia. For det andre at det er vanskeligere å få folk til å velge lokalmedia, og med det engasjere seg i sitt sivilsamfunn. Edy (2014, s. 76) frykter at vi på grunn av oppsplittingen av nyhets- og kulturstrømmene, og den selektive eksponeringen, er i ferd med å skape «minnesiloer» hvor vi som offentlighet, for eksempel lokal offentlighet, har få minner til felles. Med et fragmentert mediebilde øker faren for at den åpne samtalen om fellesanliggender smuldrer opp – fordi folk enten ikke følger samtalen fordi det er så mye annet å velge i, eller føler at den ikke angår dem (Gripsrud, 2017, s. 28). Dette finner sin resonans i Castells' påpekning av at det er en manglende korrespondanse mellom våre lokale erfaringer og de globale maktstrukturene (Castells, 1997a, s. 11). Lokalpolitikk flyter ikke så godt i nettverkssamfunnet – publikum sliter med å se relevansen – både fordi noen andre uansett bestemmer, og man opplever manglende identifikasjon og handlingsrom i møtet med politiske prosesser og vedtak. Kommunestyresalen virker fjern sett opp mot dagliglivet man forsøker å få til å gå opp og å finne gleder i (jf. Sørgård Olsen, 2018, s. 192). For ikke å snakke om at EUs parlamenter virker enda fjernere.

Hvorvidt offentligheten er blitt fragmentert, og hvorvidt digitale interessefellesskap har overtatt for fysiske møter og stedlige relasjoner, avhenger av hvem du spør (se eks. Gripsrud 2017; Tolgensbakk, 2017; Turkle, 2012). Forskningen er ikke entydig, og medieforskning på både Covid-19-pandemien og antirasistiske demonstrasjoner i 2020 vil kunne gi spennende funn i så måte. Så selv om de verste skrekkvisjonene om fragmentering neppe har hold i realiteten, finnes det støtte for at størst mulig deltakelse i offentlige debatter og samfunnsniv øker muligheten for gunstige resultater (Gripsrud, 2017, s. 28).

Nordmenn har et høyt, digitalt forbruk av nyheter (Sakariassen, Hovden & Moe, 2017), men lokaljournalistikken har både institusjonelt og publiseringsmessig en tilleggsutfordring ute i flytrommet: Den er oftest hverdagslig i sin karakter. Og det hverdagslige er lett å ta for gitt, vi innser ofte ikke verdien av det før det er blitt borte. Lokalmedia blir med det lett å velge bort. På den andre siden kan man si at hverdagsligheten er det som gjør lokaljournalistikken ekstraordinær (Hess & Waller, 2017). Og det ekstraordinære med lokalsamfunnet, det som gjør oss tilknyttet og glad i det, krever gjentakelser og tid. Og det krever delte og gjensidige opplevelser (Ali, 2017).

Richard Sennet peker i boken «Det fleksible mennesket» på et karaktertrekk ved moderne mennesker: Vi har få langsiktige mål. Det gjør at tillit, lojalitet og gjensidig forpliktelse undergraves (Sennet, 2001). En slik dynamikk kan svekke båndene til lokalsamfunnet vårt, og med det skape utfordringer for lokaljournalistikken. Videre, skriver Sennet, skaper den nye kapitalismens tidsaspekt konflikt mellom karakter og erfaring: Vi ønsker ikke å leve oppstykkede, fragmenterte og tidsknappe liv, likevel ender vi opp med å gjøre det. Vi hopper fra det ene til det andre og mangler holdepunkter i tilværelsen. Usikkerhet blir den nye normalen, og vi er i følelsemessig drift (ibid., s. 38–39). I nettverkssamfunnet er veiene mange, og vi ser hvordan Sennets beskrivelse av det moderne mennesket rimer dårlig med Waschková Císařová (2017) understrekning av at lokaljournalistikken preges av varighet i tid, stedlige rammer og følelsemessige tilknytning. Sørhaug (2000, s. 64) skriver at en av samtidens store utfordringer er å etablere kollektive holdepunkter. Det kan også sies

å også gjelde lokaljournalistikken i møte med sitt publikum. Når endret oppfatning av tids- og stedsdimensjonene (jf. Castells, 2013) rokker ved følelsesmessige aspekter hos publikum – deres lojalitet, tilknytning, ritualer, følelse av tillit – er også lokaljournalistikken utfordret. Giddens (1990) har pekt på at tillit er helt sentralt i høymoderne samfunn. Kanskje ligger noe av håpet til lokaljournalistikken nettopp i tillit: For redaktørstyrte medier scorer langt bedre på tillit enn sosiale medier (Olsen et al., 2018).

Vi har i avsnittet sett at Castells' teorier kaster lys på hvordan en verden hvor alt er et tastetrykk unna, gjør lokalmedias relasjon til publikum kaotisk. Og der det er kaos, finnes også risiko (Burlando, 1994). Vurdering av risiko gjør at man klarer å se tiltak som kan virke små og lokale, som en del av noe større (Samset, 2020, s. 5). Kanskje er det nettopp ulike risikoscenarier lokaljournalistikken (og lokaljournalistikkforskningen) må gå dypere inn i. Hva er det verste som kan skje? Hva ved lokalredaksjonenes egenart er viktigst å holde fast på? Og, ikke minst: Hvordan kan lokaljournalistikken best, i det lange løp, holde på lesernes tillit og lojalitet? Dette fordrer en mer langsiktig tenkning og langsiktige mål (jf. Sennet, 2001) enn det den kjappe informasjonsflyten i nettverkssamfunnet ofte innbyr til. Castells' teorier kan i så måte sies å ha mer deskriptiv enn normativ nytte for lokaljournalistikken på dette punktet.

Avrunding

Vi har i artikkelen sett på hvordan teorien om nettverkssamfunnet bidrar til å belyse lokaljournalistiske utfordringer i et endret medielandskap. Globalisering og sentralisering gjør den perifere lokaljournalistikken ytterligere perifer, noe som fører til et økt fokus på «børs» foran «katedral». Digitale nettverk har bidratt til en lokalforståelse på glid, noe som utfordrer lokaljournalistikkens nærhetsideal – og med det lokale mediers tradisjonelle plass som informasjonssentrum. Det er pekt på to særlige utfordringer: For det første at hverdagsfortellingene drukner i informasjonsoverfloden. For det andre at lokaljournalistikken, i egenkap av å være vår kollektive minnebank, får mindre sosial kapital å rutte med. Vi har videre sett hvordan økt selvkommunikasjon medfører økt fragmenteringsfare – og når fellesanliggende lokalt blir færre, blir det en lokaldemokratisk utfordring. Denne utfordringen handler om svekket tilknytning – både til mediehusene og til stedene. Bildet er selvsagt ikke entydig; journalistiske tradisjoner og innovasjoner eksisterer side om side. Det ligger liten gevinst i å romantisere verken lokaljournalistikken, fortida eller lokale fellesskap. Castells (2010) har dessuten vist hvordan lokale initiativ kan konsolideres ved hjelp av sosiale medier. Muligens vil framtida også vise oss at de siste årenes utfordringer har handlet om voksesmerter for en ung digitaljournalistikk lokalt.

Ser man teorien om nettverkssamfunnet opp mot forskning på lokalmedier, er det likevel liten tvil om at den lokaljournalistiske kvaliteten (jf. Lamark & Morlandstø, 2019) er under press. Lokal kompetanse, fysiske møter og fysisk tilstedeværelse har lite til felles med nettverkssamfunnets tidløse og stedløse kommunikasjonsstrukturer. Å overkomme dette gapet fordrer kunnskap om hvordan tradisjon og innovasjon lever side om side i både lokaljournalistikken og folks mediepraksiser; hvordan de virker med og mot hverandre. I en global og digitalisert verden er lokaljournalistikken likevel alltid lokal på en eller annen måte. Fra akademisk hold er det etterlyst mer forskning på lokalpublikummets hverdagspraksiser i en digital hverdag, samt hva et lokalt sted egentlig er for tilkoblede mennesker (se eks. Mathisen & Morlandstø, 2019; Ali, 2017; Hess & Waller, 2017; Peters & Broersma, 2017; Hess, 2013). Peters (2016, s. 355) argumenterer for at tid og sted må ses på som selve rammen rundt nyhetsbruk, det han kaller «den levde geografien» til publikum. Dette knyter opp mot

Waschková Čísařová poeng: Lokaljournalistikken som hverdagsfenomen gjennomsyres av følelser, og disse følelsene trenger utforskning (2017) – for eksempel gjennom å se på hvordan tilkoblede minner virker på lokale minner (Kitsch, 2017, s. 180).

Kanskje bør vi fokusere mer på det jeg vil kalle *lokaldigital forankring*: Hvordan kontemporær lokaljournalistikk både trenger røtter som kobler den til stedet, til det idiosynkratisk *lokale*, og nettverksgrener som strekker seg ut i den globale verden – slik at lokale vesentlighetskrav og allmenn aktualitet ikke utgjør motsatser. For det er ikke bare et poeng hvordan informasjon flyter (jf. Castells, 2010, 2013), men også hva som får den til å stoppe opp hos enkeltmennesker i deres hverdagsliv.

Og apropos det globale: Jeg nevnte forfatter Gunnhild Øyehaug innledningsvis. I en scene i hennes bok «Presens Maskin» (2018), slukker en kvinne alle lys i huset, i anledning den verdensomspennende nettverkskampanjen *Earth Hour*. Etter å ha mørklagt hele hjemmet, vender hun tilbake til stua. Der finner kvinnen mann og barn, sittende i mørket, men med ansiktene opplyst av hver sin mobiltelefon. Det er da bokas hovedperson tar til å tenke på den moderne episke ursituasjonen: Mennesket som har gått fra bålet til mobilen. Det interessante med denne scenen, er først og fremst dette: Selv om familiemedlemmene sitter fordypet i hver sin skjerm, deler de *likevel* tid og sted. De er definert som et fellesskap gjennom å være en familie. For slik er det med både mennesker og steder vi nærer følelser for: Vi søker nærhet i tid og sted med dem. Lokaljournalistikken store utfordring i nettverksamfunnet ligger med det kanskje i å bli satt pris på av sine nærmeste, som en forvalter av det tradisjonelle samfunnsoppdraget og som en forvalter av fellesskapet. De behøver å bli trent av de som på en eller annen måte søker nærhet i tid og sted til lokalsamfunnet, til det lokale fellesskapet. Lokalsamfunn er mangfoldige og komplekse – de er nettverk med mange noder, for å låne Castells' terminologi. Behovet for fortellinger om hvem vi og samfunnet vårt er, overskrider spørsmålet om digitalisering og medieplattformer. Det gir håp for at lokalmedia også i framtida kan være et leirbål, om så et digitalt et.

Referanser

- Ali, C. (2017). *Media Localism. The Policies of Place*. Champaign: University of Illinois Press.
- Anderson, B. (1983). *Imagined communities*. London: Verso.
- Baines, D. (2012). Hyper-local news: A glue to hold rural communities together? *Local Economy*, 27(2), 152–166. <https://doi.org/10.1177/0269094211428860>
- Barland, J. (2012). *Journalistikk for markedet: redaksjonell produktutvikling i VG og Aftenbladet på papir og nett 1995–2010* (Doktoravhandling). Universitetet i Oslo.
- Borgen, T. (2017). *Mellom samfunnsoppdrag og marked. En studie av sjefredaktørrollen i utvalgte norske og svenske mediehus fra 1985 til 2015* (Doktoravhandling). Stockholms Universitet.
- Brym, R., Slavina, A., Todosijevic, M. & Cowan, D. (2018). Social Movement Horizontality in the Internet Age? *The Canadian review of sociology*, 55(4), 624–634. <https://doi.org/10.1111/cars.12219>
- Burlando, T. (1994). Chaos and risk management. *Risk Management*, 41(4), 54.
- Castells, M. (1989). *The Informational City*. London: Routledge.
- Castells, M. (1996). *The Information Age I: The Rise of the Network Society*. Malden, MA: Blackwell Publishers.
- Castells, M. (1997a). *The Information Age II: The Politics of Identity*. Malden, MA: Blackwell Publishers.
- Castells, M. (1997 b). *The Information Age III: End of Millennium*. Malden, MA: Blackwell Publishers.
- Castells, M. (2000). Globalization and identity in the network society. *Prometheus*, 4(1), 107–123.
- Castells, M. (2001). *The Internet Galaxy: Reflections on the Internet, Business, and Society*. Oxford, UK: Oxford University Press.
- Castells, M. (2004). Informationalism, networks, and the network society: A theoretical blueprint. I M. Castells (red.), *The Network Society: A Cross Cultural Perspective*, s. 3–43. New York, NY: Edward Elgar.

- Castells, M. (2006). *Globalization, flows and identity: the new challenges of design*. Publisert på archtech.arch.ntua.gr. Hentet ut 14.09.20. http://archtech.arch.ntua.gr/forum/post2006interaction/castells_globalization.htm
- Castells, M. (2007). Communication, power and counter-power in the network society. *International Journal of Communication* 1(1), 238–266.
- Castells, M. (2009). *Communication Power*. New York, NY: Oxford University Press.
- Castells, M. (2010). *The Rise of the Network Society* (2. utg.). Oxford: Wiley-Blackwell. (Kindle-utgaven).
- Castells, M. (2013). Grassrooting the space of flows. *Urban Geography*, 20(4), 294–302. <https://doi.org/10.2747/0272-3638.20.4.294>
- Costanza-Chock, S. (2014). *Out of the shadows, into the streets!: transmedia organizing and the immigrant rights movement*. Cambridge Massachusetts: The MIT Press.
- Edy, J. A. (2014). Collective memory in a post-broadcast world. I B. Zelizer & K. Tenenboim-Weinblatt (red.). *Journalism and memory*, 66–79. Basingstoke, UK: Palgrave Macmillan.
- Elvestad, E. (2008). *Stedløse mediebrukere? Empiriske studier av stedstilknytnings betydning for mediebruk og sosial integrering* (Doktoravhandling). Trondheim: NTNU.
- Engan, B. (2016). *Bindeledd og grensesnitt. Lokalavisen som formidler av stedlig identitet, institusjonell politikk og medborgerkultur* (Doktoravhandling). Bodø: Nord Universitet.
- Eriksen, T. H. (1998). En ny, men ikke særlig vidunderlig verden. *Samtiden*, 5/6, 28–35.
- Eriksen, T. H. (2009). Makt er kommunikasjon. Publisert på: hyllanderiksen.net. Publiseringsdato ikke oppgitt. Hentet ut: 12.11.2018. <http://hyllanderiksen.net/Castells2009.html>
- Franklin, B. (2006). Preface. I B. Franklin, *Local Journalism and Local Media*. London: Routledge.
- Garnham, N. (2004). Information society theory as ideology. I F. Webster (red.), *The Information Society Reader*. New York: Routledge.
- Giddens, A. (1990). *The Consequences of Modernity*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Gripsrud, J. (2017). Offentlighet: Idealer, realiteter og tilfellet Norge. I J. Gripsrud (red.), *Allmenningen*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Hallin, D. C. & Mancini, P. (2004). *Comparing Media Systems*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hess, K. (2013). Breaking Boundaries. *Digital Journalism*, 1(1), 48–63. <https://doi.org/10.1080/21670811.2012.714933>
- Hess, K. & Waller, L. (2017). *Local Journalism in a Digital World*. London: Palgrave.
- Holand, A. M. (2014). Når fornyer lokalavisa seg? I L. Morlandstø & A. Krumsvik (red.), *Innovasjon og verdiskaping i lokale media*. Kristiansand: IJ-forlaget.
- Hoskins, A. (2011). Media, memory, metaphor: Remembering and the connective turn. *Parallax*, 17(4), 19–31. <https://doi.org/10.1080/13534645.2011.605573>
- Howard, P. N. (2011). *Castells and the Media*. Cambridge: Polity Press.
- Høst, S. (2005). *Det lokale avismønsteret: dekningsområder, mangfold og konkurranse 1972–2002*. Fredrikstad: Institutt for journalistikk.
- Høst, S. (2016). *Blindsoner og halvskygger i det norske medielandskapet*. Notat nr. 5. 2016. Volda: Høgskulen i Volda.
- Høst, S. (2018). *Avisåret 2017*. Rapport nr. 86. Volda: Høgskulen i Volda.
- Kitch, C. (2017). Journalism as Memory. I T. P. Vos, (red.), *Journalism*. Boston/Berlin: Walter de Gruyter Inc.
- Lamark, H. & Morlandstø, L. (2019). Kvaliteten bor i mellomrommene. I B. R. Mathisen & L. Morlandstø, (red.), *Blindsoner og mangfold – en studie av journalistikken i lokale og regionale medier*. Stamsund: Orkana Akademisk.
- Lamark, H. & Morlandstø, L. (2002). *Hederlig menneske – god journalist*. Kristiansand: IJ-forlaget.
- Lie, M. P. (2018). *En mediehverdag i endring?* (Doktoravhandling). Bodø: Fakultet for samfunnsvitenskap, Nord universitet.
- Lippman, W. (1997). *Public Opinion*. New Brunswick, NJ: Transaction Publishers.
- Mathisen, B. R. (red.) (2010). *Lokaljournalistikk – Blind patriotisme eller kritisk korrektiv?* Kristiansand: IJ-forlaget.
- Mathisen, B. R. (2013). *Gladsaker og suksesshistorier – en sosiologisk analyse av lokal næringslivsjournalistikk i spenningen mellom lokal patriotisme og granskningsoppdrag* (Doktoravhandling). Bodø: Universitetet i Nordland.

- Mathisen, B. R. & Morlandstø, L. (2018a). Stabilitet og endring – offentlighet, demokrati og samfunnsrolle i et lokalt perspektiv. I B. R. Mathisen & L. Morlandstø, (red.), *Lokale medier – samfunnsrolle, offentlighet og opinionsdanning*, s. 11–38. Oslo: Cappelen Akademisk.
- Mathisen, B. R. & Morlandstø, L. (2018b). Lokaljournalistikk i en fragmentert offentlighet – viktigere enn noen gang. I B. R. Mathisen & L. Morlandstø (red.), *Lokale medier – samfunnsrolle, offentlighet og opinionsdanning*, s. 11–38. Oslo: Cappelen Akademisk.
- Mathisen, B. R. & Morlandstø, L. (2019). Variert struktur viktig for mangfoldet. I B. R. Mathisen & L. Morlandstø (red.), *Blindsoner og mangfold – en studie av journalistikken i lokale og regionale medier*. Stamsund: Orkana Akademisk.
- Matthew, D., Kirton, A. & Millward, P. (2017). Castells, ‘Murdochization’, economic counterpower and livestreaming. *Convergence*, 23(5), 497–511. <https://doi.org/10.1177/1354856515619247>
- Morlandstø, L., Lamark, H. & Holand, A. M. (2019). Et øyeblikksbilde av journalistikkens nye formater. I B. R. Mathisen & L. Morlandstø (red.), *Blindsoner og mangfold – en studie av journalistikken i lokale og regionale medier*. Stamsund: Orkana Akademisk.
- Nielsen, R. K. (2015). Local Newspapers as Keystone Media. I R. K. Nielsen (red.), *Local Journalism. The Decline of Newspapers and the Rise of Digital Media*. London: I.B. Tauris.
- Nygren, G., Leckner, S. & Tenor, C. (2018). Hyperlocals and Legacy Media. *Nordicom Review*, 39(1), 33–49. <https://doi.org/10.1515/nor-2017-0419>
- Olsen, R. K. (2020). Lokalavisene trenger en dugnad blant leserne. <https://www.medier24.no/artikler/lokalavisene-trenger-en-betalingsdugnad-blant-leserne/488224>. Publisert 21.05.20. Hentet ut 10.07.20.
- Olsen, R. K., Solvoll, M. & Gran, A. B. (2018). *Digitalisering av lokal mediebruk*. DnD-rapport nr. 1. Oslo: BI Centre for Creative Industries.
- Omdal, S. E. (red.). (2013). *Journalistikk og demokrati*. Oslo: Fritt Ord.
- Omdal, S. E. (2019). Mediekommentar: Ørkenspredningen har nådd lokalavisene. I B. R. Mathisen & L. Morlandstø (red.), *Blindsoner og mangfold – en studie av journalistikken i lokale og regionale medier*. Stamsund: Orkana Akademisk.
- Owen, T. (2016). Global Media Power. I T. Witschge, C. V. Anderson & A. Hermida, *The SAGE Handbook of Digital Journalism*. London: SAGE Publications.
- Peters, C. (2016). Spaces and Places of News Consumption. I T. Witschge, C. V. Anderson & A. Hermida, *The SAGE Handbook of Digital Journalism*. London: SAGE Publications.
- Peters, C. & Broersma, M. (2017). Introduction. I C. Peters & M. Broersma (red.), *Rethinking Journalism Again*. Oxon: Routledge.
- Putnam, R. (2000). *Bowling alone*. New York: Simon & Schuster.
- Ramsay, G. & Moore, M. (2016). *Monopolising local news*. Center for the Study of Media, Communication and Power. Kings College, London.
- Reed, M. & Keech, D. (2018). The ‘Hungry Gap’: Twitter, local press reporting and urban agriculture activism. *Renewable agriculture and food systems*, 33(6), s. 558–568. <https://doi.org/10.1017/s1742170517000448>
- Sakariassen, H., Hovden, J. F. & Moe, H. (2017). *Bruksmønstre for digitale nyheter: Reuters Insitute Digital News Report, Norge 2017*. Bergen: Universitetet i Bergen.
- Samset, B. H. (2020). Vi må snakke om klimarisiko. *Morgenbladet* 25/26. juni–2.juli, 2020, s. 4–5.
- Sennet, R. (2001). Drift. I R. Sennet, R. *Det fleksible mennesket*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Sjøvaag, H. (2015). The Emergence of Metropolitan News. Shifting Concepts of Localism in Norwegian Regional Newspapers. *Nordicom Review*, 36(2), 17–32. <https://doi.org/10.1515/nor-2015-0014>
- Sjøvaag, H., Stavelin, E., Karlsson, M. & Kammer, A. (2019). The Hyperlinked Scandinavian News Ecology. The unequal terms forged by the structural properties of digitalisation. *Digital Journalism*, 7(4), 507–531. <https://doi.org/10.1080/21670811.2018.1454335>
- Solvoll, M. K. (2017). *Annonse + Annonsepotensialet for digitale lokalaviser med brukerbetalning*. Rapport nr. 2. Oslo: BI.
- Svith, F., Jacobsen, P. F., Rasmussen, S. K., Jensen, J. L. & Andersen, H. T. (2017). *Mediernes utvikling i Danmark. Lokal- og regionsmediers innhold, rolle og betydning i lokalområder*. Århus: Danmark Medie- og Journalisthøjskole.

- Sørgård Olsen, K. (2018). *Tradisjonsforankrede og digitaldreide lokaljournalister. En hverdagssosiologisk studie av norsk lokaljournalistikk i en brytningstid* (Doktoravhandling). Bodø: Fakultet for samfunnsvitenskap, Nord Universitet.
- Sørhaug, T. (2000). Arbeidslivet i den nye økonomien. *Horisont*, 1, 48–64.
- Tolgensbakk, I. (2017). Pålogga lokalsamfunn. *Heimen*, 54(4), 319–328. <https://doi.org/10.18261/issn.1894-3195-2017-04-03>
- Turkle, S. (2012). *Alone together*. New York: Basic Books.
- Usher, N. (2015). Newsroom moves and the newspaper crisis evaluated: space, place, and cultural meaning. *Media, Culture & Society*, 37(7), 005–1021. <https://doi.org/10.1177/0163443715591668>
- Verona, L., Oliveira, J., da Cunha, H., Vitor, J., Campos, M. & Luiza, M. (2018). Metrics for network power based on Castells' Network Theory of Power. *Journal of internet services and applications*, 9(1), 1–16. <https://doi.org/10.1186/s13174-018-0092-5>
- Waschková Císařová, L. (2017). The voice of the locality. I L. Waschková Císařová (red.), *Voice of the Locality*. Brno, Munipress.
- Webster, F. (2004). Information and urban change: Manuel Castells. I F. Webster & B. Dimitriou (red.), *Manuel Castells*, Volume II, s. 15–39. London: Sage Publications.
- Øyehaug, G. (2018). *Presens Maskin*. Oslo: Kolon.